

С Т А Н О В И Щ Е

от проф. д-р Пламен Митев

за дисертационния труд на Анна Димитрова Чанкова

на тема „Руските политики към българите (1856 – 1875) – мрежи за влияние”

за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

в професионално направление 2.2. История и Археология

Българо-руските отношения през епохата на Възраждането са привличали и продължават да привличат вниманието на специалисти от различни области на хуманитаристиката. През последните 100-150 години е натрупана значителна по обем научна литература, в която (къде по-цялостно, къде по-частично), се осветляват важни аспекти на сложните, динамични и често противоречиви по своите резултати и очаквания политики на Петербург към българите. При това, темата за ролята на „руския фактор” в процесите на духовно пробуждане, стопанска модернизация, културна обнова и политическа еманципация на предците ни от XIX век е била винаги обогатена от много политическо злободневие и често е била подвластна на разни идеологии. В този именно смисъл решението на Анни Чанкова да насочи изследователския си интерес към руските мрежи за влияние на Балканите (и в частност спрямо българите) е сериозно предизвикателство, което заслужава подкрепа и колегиално насърчение.

Дисертационният труд е в обем от 326 стр. и е структуриран в увод, предварителни бележки, три глави, заключение, 8 приложения, библиография и списък на използваните съкращения. Хронологическите рамки на изследването са обосновани добре, текстът е написан четивно, а обособените в основното изложение тематични акценти (включително формулираните заглавия на отделните параграфи) подсказват за специфичния личен подход и изказан стил на авторката към проучваната проблематика. Удачно, още в предварителните бележки, е отделено място и за уточняване на използвания понятиен апарат.

При разработването на докторската теза е използван богат и разнообразен документален материал (предимно обнародван, но и архивен – от съхраняваните в БИА

към НБКМ лични фондове на Николай Палаузов, Найден Геров, Сава Филаретов и Драган Цанков). Анна Чанкова е демонстрирала добра историографска информираност, като аналитично е коментирала досегашните публикации по темата и коректно е ползвала вече постигнатото от представителите на родната и чуждестранна историопис. При направената проверка не са установени елементи на плагиатство.

Намирам за основателен избора на докторантката да приеме за изходна точка на своето изследване прословутия Хатихумаюн от 18 февруари 1856 г. и Парижкия мирен договор от 30 март 1856 г. Проследявайки предисторията на двата акта и то в контекста на конкретния етап от развитието на големия Източен въпрос, Анна Чанкова е успяла да изведе и анализира техните най-съществени постановки, в които са предпоставени подсказаните от европейските съюзници на Високата порта посоки за бъдещите реформи в Османската империя, но в които са заложили и реалните граници/ограничения, с които следвоенна Русия може и трябва да се съобразява при реализиране на своята балканска геополитическа стратегия.

Без да се поддава на изкушението подробно да описва известната фактология, отразяваща външнополитическата активност на Петербург през третата четвърт на XIX в. в балканския регион, авторката е съумяла да открие както новите приоритети на руската дипломатия след 1856 г., така и използвания от различните правителствени институции и обществени формации инструментариум за отстояване на руските интереси в Европейския югоизток. Този именно подход към изследваната тема, съчетан с интердисциплинарния анализ на включените в научно обращение исторически източници, е позволил на Анни Чанкова да проследи предпоставките за изграждане, поддържане, разширяване и ефективно функциониране на мрежите за влияние на Русия в българското възрожденско общество до Освобождението. Особено ценни в това отношение са наблюденията и коментарите, които тя прави при „онагледяването” с конкретни примери за действащи през 60-те и 70-те години на XIX в. „официални” и „неофициални” канали за реализиране на руските политики към българите в сферата на просветното дело, на църковното движение и на освободителните борби.

Приноси за българската историопис са уточненията за активността на Николай Палаузов – един от най-изявените представители на Одеското българско настоятелство, както и на Одеското славянско благотворително общество „Св. св. Кирил и Методий”. В същата посока ще открие и изясняването на „скритите” механизми за установяване на

доверителни връзки с потенциалните „агенти за влияние” сред българите, като специално внимание е отделено на усилията на одеските българи и на пловдивския вицекомсул Найден Геров за привличането на повече младежи, които да получат или да повишат образованието си в Русия, след което да бъдат мотивирани да се завърнат в родината. Обективно е оценена и ролята за укрепване на руските позиции на Балканите на преводната и учебникарска книжнина, на периодичния печат, на мащабната и целенасочена дейност на Славянските комитети в Москва и Петербург. Посочените примери за получили образованието си в Русия или за подкрепяни в обществените си изяви учители, духовници, вестникари и книжовници, разкриват сериозния обхват и реалния потенциал, на последователно създаваните от правителството на княз Горчаков мрежи за влияние сред българите. Показателни в това отношение са изведените в трета глава на дисертационния труд три знакови за българския XIX век личности – Апостол Конкович, Петко Р. Славейков и Сава Филаретов. Чрез разкриване на мотивацията за подпомагане на руското влияние и на степента на обвързаност с Петербург на всеки един от тримата известни възрожденци, докторантката успява да реконструира всъщност три различни алгоритъма, по които практически са се формирали руските мрежи за влияние в българското възрожденско общество.

Анна Чанкова има 2 публикации по темата на докторската си теза. Участвала е с доклади в различни докторантски семинари и конференции. Според представените документи отговаря на всички изисквания на ЗРАСРБ и на Правилника за неговото приложение. Авторефератът отразява коректно структурата, съдържанието, основните изводи и приносите на дисертационния труд. Всичко това ми дава основание убедено да препоръчам на Уважаемото научно жури да присъди на Анна Димитрова Чанкова образователната и научна степен „доктор”.

проф. д-р Пламен Митев

София, 12. 12. 2025 г.